

مردن و زیانده

تابه دیداری میزه کهو ، شاگرده کهو ، نیمه ش شادیته وه !
نه وه بو مرد ؟ ! . خو نیشانه ی هیچ نه خوشی به کی پیوه
دیار نه بوو ؟ ! . بهه لَس و کهوتیا واده رده کهوت ساغ و
سه لجه و ، گیروده ی نه خوشی به کی کوشنده نیه ! . نازانم . .
له سبه نی زووتر نیه سه روسوراخیکی ده کهم ! ! .

هه رده بی بزاتم چون مردنیک مردووه ؟ ! . نه و کار براه
جی به کی دیاری له دل و دهر وونی نیمه شدا کرد بووه وه . نه مان
ده ناسی . نه شی ده ناسین . که چی هه ر له دووره وه خوشان
ده ویست و . به ناواته وه بووین ته نها شه ونیکیش له ته کانداندا
دانشیت و . دوو قسه مان بو بکات ! ! .

نیسته و نه وس ، نه و ناواته مان نه هاته دی ، خو زگه نه و
شوه به زوریش بوا به گلان بایه ته وه ، نیمه له گهر مه ی
مشت و مریکی بی سه ر و به ردا بووین ، دره نگانی نه و به خوی و
بن هه نگلی کتیب و ، روزنامه وه ، هات و ، هه ر به سه ریپوه ،
شه و باشیکی لیکردین و ، به که و راست ونی : (- مشت و مری و
ناتان گه به نیته نه نجام ! ! .)

من لیم پرسی : (- بو ؟ ! .)
نه و ونی : - (چونکه له به کتری ناگه و ، سه ری خوشتان
دیشین ! ! .)

نه مه ی وت و ، خوا حافیزی کرد و . لی ایدا رویشت ،
گوپشی نه دایه داوا و خواستی نیمه ، که که میک لمان دانشی .
نه و راستی کرد ، بابلین . . قسه ی نه وه . . نیمه چاره که
سه ده به که هه ر خه ریکی مشت و مری و . که چی ناگه به نه هیچ
نه نجامیک ! .

نه و کار براه کی بوو ؟ ، کی نه بوو ؟ ، چ کاره بوو ؟ ، له گوی
داده نیشت ؟ ، چ جو ره ژانینکی هه بوو ؟ . نازانین . .
تانیسته ش هه ر نازانین ! ! .

هه ر که دهره کهوت کومه لی شتی سه رنج را کیشه ری له ته ک
خویدا ده هینا ، له وشتانه ی که وه ک کاره با مرؤف به کیش
ده که نو ، کومه لی ژانو ، بیره وه ری و ، یادی رابوردووشی

وتیان . . نه و مرؤفه ی که تاسی چوار روژنیکیش له مه و به ر ،
له سووچینکی نه م باخچه یه دا ، به به رزی و ، پانی و
دریژی یه وه ، له پشتی میزه تایه تی به که ی خو یه وه ، ئیواران ،
به رانه رم داده نیشت ، مردووه ! ! .

نه فسووس ، هه زار نه فسووس ، باوه ریش نا کهم ، ئیمرو
وایان وت ، نه ی ساتی له مه و به ر شاگرده که پی می نه وت ،
(براده ریکان له کیس چوو ! ! .) ، که نه مه ی پی و تم ،
هه و الیکسی دلته زینی پیگه یاندم ، نه ویش و منیش ، وه کو
هه ستان به به کدی کرد ، خه میک به رو مانه وه به دهر کهوت ،
ئیر نه نه و نوتقی داو ، نه منیش ده م کرده وه ! .

نه وه تاشوینه که ی چوله ، ده لی ی میزو کورسی به که و ،
شته کانی سه ر میزه که ش چاوه روانی ی نه ون ! ، نه ی
شاگرده که . . وه کو به راستی براده رایه تی به کی له ته ک نه و
که سه دا پهیدا کردیبت ، که گشت ئیوارانیک دیتسه سه ر نه و
میزه و ، نه میش به روویه کی گه شه وه خزمه تی ده کات ! !
له وه ده چیت نه به وی که سی تر وازوو بیته نه و جیگه به و ، شوینی
نه ویش بگریته وه ! ! .

من له کاتی خویدا گه بشتوومه جی و ، ته نیام ، میزه که شمان
هه ره مان جی وری ی جارانه . . هیشتا براده ره کانم
نه هاتوون و ، به مردنی نه و کار براه شیان نه زانیوه که هه زار و به ک
ناومان لیئاوه ! ! .

تادوینیش نیمه به لای خو مانه وه وای بو ده چووین
سه فهری کردیبت ، که چی وانه بوو ، سه فهره که ی
به کجاری به و ، گه رانه وه ی بو یه ، ئیر له مه و دوو ئیواران نایه ت

لەکن دەورۆژنن ! ! .

تۆبلی ئی که سلفی واهەبن ، لە تیروانینی ئاویتهی ژبانی مروئی
وہکو خویندا ، ژبانی خویمان نەبیننہوہ ؟ ! . چ مروئیک . .
گەرناوی (جان فالجان) ی بەرگویی کہوت . . ئازارو ،
دەردەسەری و ، کویرەوہری ، مروئی نایەتەوہ یاد ؟ نا . .
مەرج نیہ وائی . . ہەشن ، کہسانی واش ہەن . . بەیستنی
ناوی (جان فالجان) گالتهیان . . بەخوی و ، نووسەرە کہشی
دیت و ، بەخەپالئیکی بەربلاویشی ی لە قەلەم دەدەن ! ! .
باشەکی دەلی ئەم مروئە وایہ ؟ . . واتە (جان فالجان) ئیکی
ئەم سەردەمە ئالۆزەہیہ ؟ ! . ہەربەسەر و سیاو ، ہەلس و
کہوتیا ؟ . جا گەر وائی ئەوہ ہەزاران (جان فالجان) بەم رۆزگارہ
بەسەر شەقامەکاندا دین و دەچن ! ! .

نا . . کت و مت نالین . . ئەم کابرایہ ئەوہ و ، برباہوہ ،
بەلکو ئەم ناوہ یەکیکە لەو ہەزاروہیک ناوہی کہ بۆمان
دۆزیوہ تەوہ و ، بەزۆری زۆردارہ کی دووراودوور ،
داومان تەپال ئەو مروئەہی کہ تەنہا بەشیوہ دەبناسین ! ! تۆبلی ئی
ئەویش بەلای خوینوہ دەہیہا ناوی بۆ ئیمە نەدۆزیبتەوہ ؟ ! .
بۆ نائی ؟ ! . . ئەی روانینہ کی و ، زەردەخەنە کی و ،
لەگەلشیا سەربادانہ کی شتیک نایەخشن ؟ ! ، مانایەکی
وانەدەن بە دەستەوہ کہ ماوہیک بەنجت بکەن و ، ئەجا پیرسی :
بۆ ؟ ! . مروئیکی وا شەوانہ نیوقاپ فت بکات و ،
بەدەمیشی یوہ پاکەتی جگەرہ ئاگریدات ، دیارە نیشانہی
کہ لە کہ بوونی خەمیکی گەرہو گرانہ و ، دەہوئیت بەوانہ
بیرەوئیتەوہ ! .

جا مروئیک وایت ہەردەہی زووہمئی ، مردنیکی
بیدەنگ و ، لنگە فرتیشی ناویت ، دەخەسیتەوہ ، لی ئی
رادەکشی و ، ہەتا ہەتایہ پشووی ئەبەدی دەدات ! ! .

(گەرئیتە برادەرہ کانت ہاتن ، ئی سی و دوو ،
ہەریہ کیان لەتەک بزەہ کی تەوساویدا رووی پرسیارت
تیدەکەن - کابرا دیارنہ ؟ ! .)

تۆش بە دەم ئاھیکەوہ دەلی ئی (- مرد ! .)

ئەوان دەخەپەسین ، ئی پروانی بەربینیان دەگری و ، دەمیان
دەچیتە کلیلہ ! . . دوا ی ماوہ بەکیش کہ دەمیان دەکرتەوہ ،
وہکو پاروویہ کی گەرہ بەزۆر قووت بەدەن ، پیکەوہ دەپرسن :
(- بەراستہ ؟ ! . کی وادەلی ؟ ! . .
بابە درۆیہ ! ! .)

رۆژی دەیان گەنج و پیر دەمرن ، بەھوی دەہیہا کارەسانی
ناخۆشی و نارەزاوہ ، ہەمووشیان دوا ی یەک دوو وشە ی
خەم رەوین . . کہ ئەویش پی ئی دەلین (- خوالی ئی
خۆش ییت .) مائلاوایی لەسەر و گیان و کردەوہ کانیان دەکەن و ،
لەبیر دەچنہوہ ! ! . مردنی ئەم کابرایہ ، مردنیکی گەرہیہ ،
لام وایہ وازوو لەبیر ناچیتەوہ و ، ناوو ناویشانی و ن نابن و ،
ناوی لەدەفتەری نەمراندا لە دەروونی ہەریہ کیکاندا جینگە ی
خوی دەکاتەوہ ! ! .

نازانین بۆچی و ؟ ! . . لەبەرچیش ؟ ! .

وردە ، وردە ، تاریکی ہەموو شتیکی ئەو ناوہی دەگر تە
باوہشی ، گەرتیشکی گلۆپہ رەنگاو رەنگەکان نەبواہ ،
بەجاری چاوم لە چاوی سووچی باخچە کہو ، میزو
کورسی یەکی ئەو دەبرا ! ! .

لەسبەینی زووتر نیہ خەمی ی بەکۆلەوہ دەگرم ، گەر
سەر و خواری نیوشارم تە ی کردوہ ، ئەنی سەر و شوئینیکی
بزائم ! . ، جا تازە بۆچیتہ ؟ ! ئەوا ئەو رۆی و ، ہەموو
شتیکیشی لەگەل خۆیدا برد ، ئیر وەک بوویہک ہات و ، وہکو
بوویہ کیش چوو ! . . تۆبلی . . بۆشەوی لەشەوان نەچووہ
سەر میزە کہنی و ، لە نزیکەوہ بیدوئیم ؟ ! . . ہا . . ئەی
بۆشەوی لەشەوان دووی نەکوتم . . تابزانم خوی دەکات
کوئیدا ؟ ! .

ناھەقیشم نیہ ، چونکہ جاریکیان شاگردە کہ پئانی وت :
(- ئەو کابرایہ حەزبەتە نیانی دەکات و ، بەزۆر بلئیش تووشی
ژانەسەر دەییت ! ! .)

وام زانی کابراش ئیسته له شوینه که ی خوینه تی و ، فایرۆسی
ته نیایی ئالۆزی کردوو ، ئەوا دەچمە لانی و ، دوو قسەشی
له گەلداده کم ! .

به لأم له وی نه بوو ، کورسی و میزه که شی به هه تیوی سه ریان
کز کردبوو ، لی ی دانیشتم ، به لامه وه سه یر بوو ، به راست من
گورام . . یا دنیا گوررا ؟ !

بیگومان دنیا گوردرا . ! . ژبان فراوانتر هاته پیش چاوم . .
ئاسمان گه وره تر ، سه روو چناره کان شوخ و شه نگتر . .
باخچه کهش ده هینده ی تر به رینتر . . خه لکه کهش زیتر
جموو جوویان پیکه وت . . مردنی ته ویش ده هینده ی تر
به رزتر ، به رزتر ! ! .

- روخسه ت هه یه که میك له لات دانیشم .

سه رم به رز کرده وه ، چه شی زه وی یه کی تینو ده مم داپچری
بو تنوکی باران . ! ، هه ست و هوشم سه ربوون . . له شتیکی
بی گیان ده چووم ، نازانم چون به رزه پی راست بوومه وه ،
بی ده نگ ، بی ئاگا ، ده ستم در یژ کردو ، ده ستم گو شی ! .
ئه و دووباره ی کرده وه .

- حه زبه دانیشنی هاوری یه کت ده که ی ت ؟ ! .

(خو ئەمه خوینه تی ، که واته درۆبوو ، نه مردووہ ! ! .
ئه و هه تا به پانی و ، به رزی و ، در یژی خوینه وه له پیش ده ما
وه ستاوه و ، به روویه کی گه شه وه ده م دوینی ، که واته درۆیان
کرد ! ! . به راست کی وتی . . مردووہ ؟ ! .)

- فه رموو . . فه رموو . . یاخوا به خیر بی ی ! !

دهنگی شاگرده که م دا ، ئەو زوو به ده نگمه وه هات .

- کورسی یه ک بو ئەم براده ره مان بیته .

له لامه وه سه یر بوو ، شاگرده که به یینی ئەو نه سا کاو ،
نه سه ریشی سو پرما . ! .

خیرا کورسی یه کی هینا و . . وتی :- فه رموو . .

- ده ی بزانه چی ئەمر ده کات ! ! .

- نا . . نا . . هه ی ناخۆم . . ده رۆم . . هه ریسته ده بی

ده سا بۆیه نه چووم ! . .

ده له بیر خوئی به ره وه ، به شتیکی تره وه خوئی خه ریک بکه ،
ئه وه ژبان و هه ردوو دیوه که ی ، به تالی و شیرینی یه وه ، هه رلی ی
بنۆشه و ، لی ی بنۆشه ! ! . ناتوانم ، تواناش سه نووری
دیاری کراوی خوئی هه یه ، ئوتومویل نه پی ی لی دابگرم ،
تیژره و بیته و ، پی ی لی هه لگرم خاویته وه ! ! . ناتوانم . .
جگه له وو مردنه گه وره که ی بیرم سواری هه یج که شتی یه کی تر
بکه م ! ! .

وابرا ده ره کانیشم دیار نه بوون ، هه رته نیام ، به لأم دا له
ته نیایی ، ته نیایی فایرۆسیکی ئالۆزو ئی ره زایه ، مرۆ تووشی
ئالۆزی و ناره حه تی ده کات .

شاگرده که لیم نریک بووه وه و ، وتی :-

- ئیمشه و به ته نیایی ! .

- ئەوان دیارن . . وابه ته نیا مامه وه .

له پر وام به بیردا هات .

- شته کانم بو ناگوژیته وه سه رمیزه که ی کابرای
ئاشنامان ! ! .

که میك راما ، دوا ی سه یر کردنیکی سه یر ، به لامه وه
وابوو ، ئەو کاته منی به و کابرایه هاته پیش چاو ، لی ی پرسیم :-
ئه و کابرایه ت ده ناسی ؟ ! .

- نه . . ئەی تو ؟ ! .

- منیش . . چاکم نه ده ناسی ! ! .

- ئەی چون به مردنه که ی ت زانیوه ؟ ! .

- باخه وانه که پی ی وتم .

- ئەی باخه وانه که چوئی زانیوه ؟ ! .

- له ده می یاسا ولی بهر ده رگا که ی بیستوهه .

- ئەی یاسا و له که چوئی زانیوه ؟ ! .

- ئەوه یان نازانم ! ! .

دیسانه وه بی ده نگ سه یریکی کردمه وه .

- فه رموو . . بچۆره سه ر ئەو میزه .

برۆم . ! .
 - بۆ وازوو ؟ دياره به پهلەي ! ! .
 - تابلی ئی ! ! .
 -) پهلە يەتی . . پهلەي چی يەتی ؟ ! . . ئەو شەوانە
 تادرنەنگ بە ديار مێزە کە پەو دە ما پەو ، ئی خەم لی ئی
 دادە نیش ، لەو دە چوو خەمی کەسی نە ییت و ، کە سیش
 چاوە ریی گەرانەو هی نە کات ! ! ، ئەي ئیمشەو بۆوا بە پهلە
 هات و پهلەي رۆیشتنەو شەتی ؟ ! .)
 زەردە خەنە يەك رویی کردەو ، لەو جۆرە زەردە خەنە يە
 کە دل و دەروونی پیاو دە کە نەو . .
 - دياره ماندوویی بە سەرو سە کۆتەو دياره ؟ ! .
 - هەستم پی نە کردوو ! ! .
 زەردە خەنە کە ي بوو نیمیچە پینکە نینیک .
 - بەشارد نەو هی ئەو کابرایەو ، کتیب و دە فترە شرە کانیهو
 ماندوو بووین ! ! .
 -) بە راستی . . یامن گورپوم . . یا دنیا گورپاوه ؟ . .
 وتم . . دنیا گورپاوه ، کە دنیا ش گورپا ، مروفیش لە تەکیا
 دە گورپیت . . تۆ بلی ئی من پیش گورپانی دنیا گورپاوم ؟ ! .
 نا . . نا . . شتی وا مە حاله ، خو ئەمە ئەو نیەو ،
 هەر لەویش دە چیت . ! سەرو چاوی ، لەش ولاری ، هەلس و
 کەوتی ، تەنها ئەو هی ئەم بن باخەلی کتیب و رۆزنامە کۆنی
 پی نیەو ، حەزیش بە قسە کردن دە کات و ، بە مشت و مریش
 سەری نایە شیت و لە خەلکیش دە گات و ، دە شیهوی
 تیشی بگەن ، دە چیتە ئیو خەلکیشەو نافریمان بکات و
 لیشیانەو فیریت ، ئی . . چی تر ؟ ! .
 کۆتیرا هەستت بەو کرد ، ئەم مروفەي والە بەردەمتایە
 خاوەنی هەموو ئەم سیفاتە نایابانیه ؟ ! .
 با . . ئەم مروفە . . وایە . . بۆیە خو شەو یستە ! . ، وانا
 ئەو مروفەي تریش گەر ئەمە ئەو ئی . . هەر لە بەر ئەم شتانە
 خو شەو یست بوو ؟ ! ، دە شتی . . وای ! ! .)

- حەز ئەکەم بزاتم . . ئەو کابرایە کئی بوو ؟ ! .
 - بۆ حەز بەو دە کە ییت ؟ ! .
 - چونکە خو شتان دەو یست ! ! . .
 - لە بەر چی ؟ ! .
 - نازاتم . ! .
 - ئانی کە سە پره مرۆ نە زانی لە بەر چی شتیکی خوش
 دەو ییت ؟ ! .
 - ئەو کابرایە مردو . . کۆمەلی شتیکی لە گەل خویدا بردە
 چالەو ! ! .
 - وەکو چی ؟ ! .
 - وەکو . . دەست نووسی . . (چارە کە سە دە بەک لە
 زۆربلی و ، گەرە لاوژی و ، بەرە لانی . ! .
 - ئەجا بۆ ئەو هی برده چالەو ؟ ! .
 - وەسیەتی کردبوو . . وەسیەتی مردووش دە ئی
 چی بە چی کریت ! ! .
 - وانیه . . خو زگە وانە بوایە ! ! .
 - چار نەبوو . . تاخوی لە ژاندا بوو ، کونا و کون . .
 لە ترسی مشک و . . جرو جانەوەر دە یشاردەو ! .
 - بە داخەو . .
 - بۆ بە داخەو . . ئیستەش نە چوو بە چی . . دە توانین . .
 دەری بیسنهو ! ! .
 - خو زگە و ابوایە ! ! .
 - بەلام گرنگ ئەو هیە . . بتوانین بیپارێزین ! ! .
 - منیش وادە ئیم . .
 - دەبا لە ئیستە زووتر نیە بکەوینە خو مان ! . .
 - ئامادەم . .
 بەرلەو هی هەستین ، من بە خو مۆت : - گەر ئەو
 دەست نووسە شیاوی ئەو نەبوو بخریتە روو . . ئەوا
 جارێکی تریش لە تەك خاوەنە کەیدا دە بیئێنەو ! ! .